

*Qua Thu Đông, lại Xuân Hè
Vẫn chăm lo việc đồng quê của mình
Chị gái cả lập gia đình ⁽¹⁾
Vui lòng cha mẹ, thắm tình chị em
Việc nhà lại gánh nặng thêm ⁽²⁾
Nên cô Nhạ phải ngày đêm miệt mài
Lo trước mắt, tính lâu dài
Việc trong đoàn thể, việc ngoài nhân dân ⁽³⁾
Nụ đào hé nở đón xuân
Tuổi trăng tròn chớm tới tuần cập kê ⁽⁴⁾*

(1) Cô gái cả của ông bà Nhâm là Nguyễn Thị Nhiệm chị của cô Nhạ đi xây dựng gia đình riêng. Lúc ấy cô Nhạ mới độ chừng hơn chục tuổi.

(2) Chị cả đi xây dựng rồi, mọi việc trong nhà cô Nhạ phải thay chị lo liệu.

(3) Lúc này cô Nhạ đã là đoàn viên thanh niên làm phân đoàn trưởng, nên phải gánh vác việc dân cho gia đình, việc đoàn thể thanh niên.

(4) Cô Nhạ đã đến tuổi 16 người ta thường gọi tuổi trăng tròn.

Dáng hiền hậu, vẻ chân quê
Chăm lo công việc mọi bề đảm đang
Nói năng, cử chỉ dịu dàng
Tác phong nhanh nhẹn, dàng hoàng, khoan thai
Lưng ong, da trắng, tóc dài...
Quanh vùng nhiều những chàng trai mê hôn !
Cậy manh mới đến cầu hôn
Khước từ ! Cô vẫn ôn tồn nêu ra
Vì cô còn mẹ, cha già
Còn em nhỏ, phải ở nhà chăm lo !... ⁽¹⁾
Rõ nguyên nhân, hiểu lý do
Hết đường cậy cục hẹn hò mới manh...

⁽¹⁾ Lúc này gia đình cô Nhà gồm có cha mẹ già với cô và một em gái út còn nhỏ tên là Nguyễn Thị Nga.

*Phong trào hợp tác tiến nhanh ⁽¹⁾
Nên cô Nhạ sớm trở thành xã viên
Là phân đoàn trưởng thanh niên
Mọi công tác vẫn thường xuyên dẫn đầu ⁽²⁾*

*Việc nhân giống bò hoa dâu
Có cô chỉ đạo từng khâu quy trình...
Làm tổ trưởng, vốn thông minh ⁽³⁾
Nắm chắc kỹ thuật lại kinh nghiệm nhiều*

(1) Tổ chức hợp tác xã nông nghiệp ở khắp nơi bấy giờ đều lên cao và phát triển sôi nổi, mạnh mẽ, ở Châu Giang cũng vậy, cô Nhạ đã được kết nạp, thành xã viên hợp tác xã nông nghiệp.

(2) Cô Nhạ là đoàn viên thanh niên được bầu làm phân đoàn trưởng nên mọi công việc của Đoàn, của hợp tác xã luôn xung phong dẫn đầu, gương mẫu...

(3) Là xã viên hợp tác xã nông nghiệp ở địa phương, cô Nhạ được phân công làm tổ trưởng khoa học kỹ thuật. Mọi khâu quy trình về khoa học, kỹ thuật trong sản xuất cô đều tham gia hướng dẫn và kiểm tra, đôn đốc bà con xã viên làm theo.

*Tham gia bảo vệ đê điều
Chăm lo thủy lợi tưới tiêu ruộng đồng
Từ vật nuôi, đến cây trồng...
Việc nào cô cũng xung phong hàng đầu
Và luôn đi sát, đi sâu
Kiểm tra, đôn đốc, giúp nhau thực hành.
Phân đoàn cô phát triển nhanh ⁽¹⁾
Đề cao kỷ luật; đấu tranh phê bình...
Rất hăng hái, rất nhiệt tình
Xây dựng hợp tác quê mình mạnh thêm
Những ngày nắng dịu, gió êm.
Những tuần trăng tỏ thâu đêm quanh nhà...*

(1) Phân đoàn thanh niên cô Nhạ phụ trách cũng phát triển mạnh, làm nòng cốt cho các phong trào ở địa phương.

Lòng vui, cô cất tiếng ca,
 Yêu văn nghệ bởi thiết tha yêu đời ⁽¹⁾
 Việc nhiều, ít được nghỉ ngơi
 Không đua đòi, chẳng chơi bời bê tha
 Bạn bè thân thích gần xa...
 Đều là quý mến, đều là yêu thương.
 Đạt thành tích, đúng chủ trương
 Được khen thưởng được biểu dương nhiều lần ⁽²⁾
 Ngoài giờ lo lắng việc dân
 Về nhà, cô lại chuyên cần tăng gia
 Em còn nhỏ, mẹ cha già
 Những công việc nặng đều là phần cô

(1) Lúc nào cô Nhạ cũng rất lạc quan yêu đời. Những khi rỗi rãi phấn chấn cô thường khẽ cất tiếng ca để giải trí riêng cho mình. Bản thân cô Nhạ cũng rất yêu văn nghệ, nhưng không quá say mê hò hát.

(2) Làm tổ trưởng khoa học, kỹ thuật của hợp tác xã và phụ trách phân đoàn thanh niên, cô Nhạ luôn đạt được thành tích xuất sắc tiêu biểu trong các phong trào thủy lợi sản xuất, cô được nhiều giải thưởng và bằng khen, giấy khen.

Từ ruộng lúa đến nương ngô
Cấy trồng vun xới sao cho kịp thì
Đói nghèo lặn lẽ trôi đi
Khó khăn gian khổ kiên trì vượt qua !

Phần lo phụng dưỡng mẹ cha
Phần lo thu vén việc nhà giúp em
Sao cho trong ấm ngoài êm
Tình làng nghĩa xóm ngày thêm mặn nồng
Họ hàng nội ngoại quê nhà
Ân cần, kính trọng, thuận hòa, mến yêu
Chị cũng thương, em cũng chiều
Nhớ lời cha dạy, nhớ điều mẹ khuyên
Chắt chiu hạt gạo, đồng tiền
Kiệm cần, trung chính giữ nguyên nếp nhà
Công bằng, ngay thẳng, thật thà,
Nghiêm trang đúng mực, hiền hòa, vui tươi...

Gọn lời nói, nhẹ tiếng cười ⁽¹⁾
Xa phờng gian trá, gân người thẳng ngay
Cô hay hát, lại hát hay ⁽²⁾
Dùng lời ca để giải khuây nỗi buồn.
Mua vui thư giãn tâm hồn
Những khi công việc dập dồn, lo âu !..

Bao phen nắng dãi mưa dâu
Trên đồng cạn, dưới đồng sâu nổi chìm
Nghĩ mình phiêu bạt cánh chim
Lạc vào rừng thẳm phải tìm hướng bay ⁽³⁾

(1) Cô Nhạ nói năng gọn gàng, mạch lạc dứt khoát và rất đúng mực. Cô không cười nói sỗ mỗ, toe toét vậy nên tuy tuổi còn non trẻ mà vẫn được nhiều người trọng nề.

(2) Cô Nhạ có giọng hát hay. Cô hay hát nhưng chỉ hát nhỏ nhẹ riêng một mình, chứ không tham gia biểu diễn âm ỹ.

(3) Cô Nhạ nghĩ rằng: Muốn làm công tác được tốt thì phải thông hiểu đường lối, chủ trương, phương hướng của cách mạng do Đảng lãnh đạo. Vậy nên cô tích cực phấn đấu để mong có ngày được kết nạp vào Đảng.

Luyện rèn đã mấy năm nay
Có công phấn đấu, có ngày quang vinh !
Thăm tra lý lịch gia đình
Cả phần đạo đức chứng minh rõ ràng
Về tư cách cũng nghiêm trang
Lập trường tư tưởng vững vàng, trung kiên
Đợt này kết nạp đảng viên ⁽¹⁾
Đồng chí Nhạ được ghi lên hàng đầu
Đủ tiêu chuẩn đạt yêu cầu
Tiên phong gương mẫu khắc sâu lời thề

“... Tin theo Đảng trọn mọi bề ⁽²⁾
Dẫu hy sinh, cũng chẳng hề đổi thay !...”

(1) Tháng 3 năm 1965 đồng chí Nhạ được kết nạp vào Đảng cộng sản Việt Nam.

(2) Trong lễ kết nạp đảng viên, những đồng chí được kết nạp đứng dưới Đảng kỳ tuyên thệ và hứa hẹn tuân theo Điều lệ, tán thành tôn chỉ, mục đích của Đảng, tuyệt đối trung thành với Đảng...

Càng tin tưởng, càng ham say
Càng thêm nhiệm vụ, càng đầy quyết tâm
Mặc ai vui bạn tri âm ⁽¹⁾
Lòng riêng, riêng những lo thâm nỗi riêng
Được giao nhiệm vụ thiêng liêng
Phải kiên định, chẳng ngả nghiêng lập trường
Thông đường lối, vững chủ trương
Phương châm đúng đắn, kỷ cương rõ ràng
Trước sau một mực trung thành
Phục tùng tuyệt đối, chấp hành nghiêm minh
Luôn xem xét, kiểm điểm mình
Phê bình và tự phê bình thường xuyên
Từ việc lãnh đạo thanh niên ⁽²⁾
Đến phần vận động xã viên hàng ngày

(1) Bạn tri âm: tình bạn thân thiết, hiểu lòng nhau.

(2) Là đảng viên đồng chí Nhà chịu trách nhiệm trước Đảng về lãnh đạo thanh niên địa phương và vận động xã viên hợp tác xã tiến hành những khâu kỹ thuật sản xuất hướng dẫn xã viên cùng làm.

Những khâu kỹ thuật cấy cà
Chăn nuôi, thủy lợi... Bắt tay cùng làm ⁽¹⁾
Đã từng “Cộng khổ đồng cam” ⁽²⁾
Nắng mưa, gió, rét vẫn tham gia đều
Được dân tin tưởng, mến yêu
Nên đồng chí Nhạ nói nhiều người nghe
Ruộng đồng vững chãi quai dê
Năm hai vụ lúa xum xuê óng vàng
Trai sẵn sàng, gái đảm đang
Nông thôn đổi mới ngày càng đẹp thêm !

(1) Đồng chí Nhạ vẫn giữ vai trò lãnh đạo phân đoàn Thanh niên và tổ trưởng khoa học kỹ thuật của hợp tác xã, giúp đỡ bà con xã viên sản xuất. Tuy lãnh đạo và hướng dẫn, nhưng mọi việc tiến hành đồng chí Nhạ vẫn tham gia làm cùng với bà con, chứ không chỉ hướng dẫn và chỉ đạo bằng miệng, bằng lời nói.

(2) Cộng khổ đồng cam: Cùng chịu cay đắng, cùng hưởng ngọt bùi.

*Lần lần năm, tháng ngày đêm...
Vụ mùa qua, gởi vụ chiêm tiếp vào
Mướt mà đồng thấp, ruộng cao
Thi đua càng mạnh, phong trào càng lên
Hòa bình miền Bắc tạm yên ⁽¹⁾
Miền Nam Mỹ lập nguy quyền nguy quân*

*Huênh hoang cậy thế, cậy thân
Cắt ngang, chiếm một nửa phần nước ta ⁽²⁾
Âm mưu, kế hoạch bày ra ⁽³⁾
Leo thang miền Bắc tưởng là dễ xơi*

(1) Năm 1954 hòa bình giải phóng miền Bắc tạm yên, ở miền Nam nước ta giặc Mỹ lại nhúng tay vào xâm lược gây rối loạn ở đó.

(2) Mỹ Ngụy chiếm một nửa đất nước ta lấy sông Bến Hải làm giới hạn, chia cắt Tổ quốc ta thành hai miền Nam - Bắc, để chia rẽ đồng bào ta hồng thôn tính nước ta, đặt ách thống trị lên đầu nhân dân ta.

(3) Kế hoạch leo thang ra miền Bắc của giặc Mỹ là tập trung máy bay bắn phá tiêu hủy miền Bắc nước ta, định đưa dân ta trở lại thời kỳ đồ đá cũ.

Định làm chủ cả bầu trời
Ném bom phá hoại khắp nơi tan tành
Chủ trương đánh mạnh, thắng nhanh
Tập trung “không lực” tung hoành, trời, mây...(1)
Đảng ta biết ý đồ này
Lệnh cho các cấp liệu ngay từng phần (2)
Tuyên truyền sâu rộng trong dân
Chặn âm mưu giặc, phải cần quyết tâm
Đào thêm hố, sửa lại hầm
Dựng nhiều ụ pháo đủ tầm gần xa...
Trẻ em cùng các cụ già
Tìm nơi sơ tán thật là vững yên.

(1) Không lực: sức mạnh của không quân Mỹ những năm 60 thế kỷ trước.

(2) Đảng ta biết rõ ý đồ đen tối của giặc Mỹ, nên đã cùng dân tìm mọi đối sách để chống trả lại âm mưu thâm độc tàn ác của đế quốc Mỹ cùng bè lũ tay sai phản động.

*Cơ quan, đoàn thể, chính quyền⁽¹⁾
Vạch phương án rõ từng miền, từng khu...
Luôn luôn cảnh giác quân thù
Mọi phần việc cũng cần thu gọn vào
Vì Tổ quốc, vì đồng bào
Hy sinh chẳng quản, gian lao chẳng từ*

*Mồng năm tháng tám, sáu tư (5-8-1964)
Máy bay giặc Mỹ găm gù lên ra⁽²⁾
Lao vào vịnh Bắc bộ ta
Gây nên sự kiện thật là bất nhân
Ném bom, xả đạn xuống dân
Xóm thôn, phố chợ... chẳng phân biệt gì⁽³⁾*

(1) Các cơ quan, đoàn thể, chính quyền đều có phương án công tác để phòng tác chiến. Từng miền đã phân hoạch cụ thể, rõ ràng nắm thế chủ động.

(2) Ngày mồng 5 tháng 8 năm 1964 giặc Mỹ đưa máy bay lên vào vịnh Bắc bộ của ta, mở đầu cho cuộc leo thang bắn phá miền Bắc nước ta.

(3) Chúng bắn phá bừa bãi khắp nơi có tính chất hủy diệt, vô nhân đạo.

Về về... vòng lại, vụt đi
Nhào lên, lộn xuống; bất kỳ gần xa...
Khói bom, lửa đạn tóe ra
Phá tan, đốt cháy cửa nhà thành tro !..

Biết bao trường học, nhà kho
Cơ quan, bệnh viện... nhỏ to xa gần
Nhà thờ Chúa của giáo dân
Cùng đình chùa... bị nhiều lần bom rơi ⁽¹⁾
Làm sụp đổ một số nơi.
Bắn tan cả khóm bèo trôi giữa dòng
Ngày đêm liên tục tấn công
“Con ma”, “thần sấm”... cứ lông lộn lên ⁽²⁾

(1) Giặc Mỹ bắn vào mọi nơi, thả bom mọi chỗ, bất kể cả nhà thờ Chúa, đình thờ Thánh, chùa thờ Phật, nhiều chỗ bị sập đổ tan tành.

(2) “Con ma” và “thần sấm” là tên Mỹ đặt cho các loại máy bay mà chúng cho là tối tân lúc bấy giờ, dùng để đánh phá ta (con ma F-4, thần sấm F105).

Máy bay tầng dưới, tầng trên
Ba bề vây lại, bốn bên tràn vào !..
Ẩn dưới hố, nấp trong hào
Quân, dân ta vẫn chẳng nao núng lòng
Súng cao xạ đã vươn nòng
Bắn từng loạt “địa đối không” vang trời !.. ⁽¹⁾
Súng trường bắn máy bay rơi
Dân quân, du kích khắp nơi thực hành ⁽²⁾

Nhiều sáng kiến trong chiến tranh ⁽³⁾
Thiếu niên, phụ lão cũng giành chiến công

(1) “Địa đối không”: đạn ở dưới mặt đất bắn lên đánh trả máy bay.

(2) Các địa phương dân quân du kích dùng tất cả các loại súng để bắn trả máy bay địch trong đó có cả súng trường mà có nơi đã bắn rơi máy bay Mỹ ở miền Bắc nước ta.

(3) Trong chiến tranh, quân dân ta phát minh ra nhiều sáng kiến, nhiều kế hoạch đánh giặc. Các cụ “bạch đầu quân”, thiếu nhi... cũng tham gia chiến đấu lập được nhiều thành tích và chiến công

Dựng nên lũy thép, thành đồng
“Bê năm hai” (B52) mạnh, cũng không thấm gì⁽¹⁾
Thử tài không lực Hoa Kỳ⁽²⁾
Quân dân ta vẫn kiên trì dẻo dai
Thi đua đấu trí, góp tài
Vững tin, ai cũng như ai một lòng
Cùng nhau gìn giữ non sông
Dẫu hy sinh ! Nhất quyết không chịu lùi

Thanh niên ở tuổi hai mươi
Sức đồng chí Nhạ đang thời vươn lên
Thấy dân sống chẳng được yên
Ngày đêm thấp thỏm những phiên cùng lo !..
Máy bay Mỹ cứ thập thò
Vụt đi, vụt đến... rình mò khắp nơi

(1) Bê năm hai (B52) là loại máy bay tối tân của giặc Mỹ lúc bấy giờ.

(2) Không lực Hoa Kỳ: Sức mạnh của không quân nước Mỹ (vì nước Mỹ còn có tên là Hoa Kỳ).

Dùng bom đạn giết hại người
 Gây bao tội ác tà trời, xót xa!..
 Chị Nhạ càng hiểu thêm ra
 Nếu mà nước mất thì nhà cũng tan
 Bọn giặc nào chẳng dã man ?
 Giết người, cướp của, tham tàn, bất lương !..
 Được tin Đảng có chủ trương ⁽¹⁾
 Xẻ Trường Sơn, mở con đường vào trong...
 Nối liền huyết mạch giao thông
 Bắc Nam hiệp lực tấn công diệt thù
 Lập phương án, dự chi thu...
 Phải thi công gấp, mặc dù khó khăn !

(1) Cuộc kháng chiến chống đế quốc Mỹ của nhân dân ta càng ngày càng quyết liệt. Hậu phương miền Bắc phải chi viện cho tiền tuyến miền Nam; đường giao thông Bắc Nam phải luôn giữ vững. Đảng ta quyết định mở con đường chiến lược dọc Trường Sơn, nối liền đường dây Nam Bắc.

*Có quân đội, dựa vào dân⁽¹⁾
Nhưng nòng cốt chính phải cần thanh niên
Là đoàn viên, là đảng viên
Đồng chí Nhà đã ghi tên đầu dòng*

*Vào đội “Thanh niên xung phong”⁽²⁾
Ra tiền tuyến để góp công thắng thù*

*Trung ương Đoàn đã dự trù
Ra quân vào dịp đầu thu, cuối hè⁽³⁾
Chủ trương trên đã đưa về
Tỉnh đoàn ta phải liệu bề tuyển quân*

(1) Thực hiện nhiệm vụ mở đường này có quân đội tham gia và dựa vào sức mạnh của nhân dân. Nhưng lực lượng nòng cốt vẫn phải là thanh niên. Vậy nên trách nhiệm của Đoàn lúc này cũng rất là trọng đại.

(2) Đội “Thanh niên xung phong” gồm những đoàn viên tốt hạng hái xung ra mặt trận làm nhiệm vụ của Trung ương Đoàn giao cho.

(3) Trung ương Đoàn đã trù bị đến cuối hè đầu thu năm 1965 là tổ chức xong các đội Thanh niên xung phong để lên đường ra tiền tuyến.

Việc làm rất gấp, rất cần
Kiện toàn tổ chức một tuần phải xong !
Từng đại đội được phân công ⁽¹⁾
Xe bốn năm chín (C459) thuộc vùng Thanh Liêm
Mở danh sách anh chị em
Có đồng chí Nhạ, cùng xem rõ rồi !
Nỗi riêng, riêng những bồi hồi
Lần đầu tiên sắp xa rời quê hương
Đồng chí Nhạ nặng tình thương
Ngón ngang trăm mối, vấn vương nhiều bề...

(1) Từng Tỉnh đoàn tổ chức ra từng đại đội phân công người chỉ huy lãnh đạo. Đồng chí Nhạ ở C459 thuộc huyện Thanh Liêm và đồng chí Nhạ làm tiểu đội trưởng.

Cha mẹ già ở lại quê
Em còn thơ dại, vụng về lo toan !..
Đường trường muôn dặm quan san
Càng lo nghĩ, lại càng tan nát lòng
Suy đi xét lại đến cùng
Giặc đang bắn phá khắp vùng gần xa...
Trách nhiệm Đảng giao cho ta
Là thanh niên phải tham gia chiến trường
Khi biến phải khác khi thường ⁽¹⁾
Nên đành tạm gác nỗi thương gia đình
Thuần phong mỹ tục quê mình ⁽²⁾
Họ hàng nội ngoại thân tình thương nhau

(1) Khi có biến cố thì xử sự không thể giống như lúc bình thường, mà phải biết ứng phó linh hoạt theo tình thế hiện tại. Không thể coi khi biến cũng như khi thường được.

(2) Thuần phong mỹ tục: Phong tục tập quán tốt đẹp tức là biết thương yêu đùm bọc, giúp đỡ nhau; trong làng biết đoàn kết trừ bỏ những thói hư tật xấu; lạc hậu, bè phái, bảo thủ v.v...

*Truyền thống này đã từ lâu
Xóm làng nghĩa nặng, ân sâu đời đời...
Phải liệu thế, phải tùy thời ⁽¹⁾
Mình vì người, ắt được người giúp cho*

*Mấy đêm suy nghĩ đắn đo
Tình thương nén lại, nỗi lo vui dần !..
Giờ tập trung đã tới gần ⁽²⁾
Bồi hồi bên mẹ, tần ngần bên cha !
Chị em bịn rịn trong nhà
Ân cần câu dặn mặn mà lời khuyên*

(1) Phải biết theo thời thế mà ứng xử cho hợp với tình dân, sống phải biết vì mọi người thì mọi người sẽ vì mình vậy.

(2) Sau khi biên chế thành các đơn vị rồi, đến ngày mồng 5 tháng 7 năm 1965 thì có lệnh tập trung toàn thể các đơn vị chuẩn bị xuất phát. Đồng chí Nhà cũng rời gia đình đi đơn vị ngày hôm ấy.

Núu vai mẹ, nắm tay em
Thương cha, nhớ chị, lòng thêm ngậm ngùi
Nén sâu để gượng mua vui
Bà con làng xóm tới lui đông dần
Những câu chúc tụng ân cần ⁽¹⁾
Những điều lo lắng nỗi gần, nỗi xa...
Nhạ cúi đầu: “Thưa mẹ cha
Cùng gia đình ở lại nhà - con đi !..”
Đau lòng thay ! Lúc phân kỳ ⁽²⁾
Bàn tay xiết chặt, hàng mi lệ tràn...

(1) Bà con làng xóm, bạn bè xa, gần cùng họ hàng thân thích đều đến tiễn chân đồng chí Nhạ và có những lời chúc sức khỏe, cầu mong cho đồng chí Nhạ luôn khỏe mạnh, tiến bộ.

(2) Phân kỳ: Chia làm hai nẻo đường, ý nói: Kể ở người đi cũng là nghĩa ấy vậy.

Rồi đây gió núi, mưa ngàn
Trăm nghìn nỗi nhớ, muôn vàn niềm thương
Bước đi, lòng những vấn vương
Ngoái nhìn lại thấy quê hương xa dần

Đêm thu ngập ánh trăng ngần ⁽¹⁾
Hàng cây in bóng ngả thân, nghiêng cành
Bầu trời rục lửa chiến tranh
Thieu đi quá nửa màu xanh núi, đồi...
Từ bên châu Mỹ xa xôi
Dám mutu thôn tính đất trời của ta !
Tên trùm Mắc-na-ma-ra ⁽²⁾
Nêu lên kế hoạch thật là dã man !
Ném bom miền Bắc tràn lan
Thì kinh tế phải suy tàn dần đi

(1) Đêm sáng trăng, ánh trăng trong soi vào lá cây óng ánh sáng trong như màu bạc.

(2) Lúc bấy giờ tướng Mắc-na-ma-ra là Bộ trưởng Bộ Quốc phòng của đế quốc Mỹ, trực tiếp chỉ huy quân đội Mỹ ở chiến trường Việt Nam ta.

*Hết chi viện cho Nam kỳ ⁽¹⁾
Kho lương thực rỗng, lấy gì nuôi quân (?)*

*Làm cho nao núng lòng dân
Leo thang giặc Mỹ sẽ dân đánh ra
Ném bom đường sá cầu phà
Triệt giao thông chặn đường ra chiến trường ⁽²⁾
Ngờ đâu Nam Bắc vững lòng
Đoàn thanh niên đã xung phong dẫn đầu ⁽³⁾
Sửa lại đường, bắc lại cầu
Xông pha khói lửa, dãi dầu gió sương*

(1) Thời xưa thực dân Pháp chia nước ta làm ba xứ là: Bắc kỳ - Trung kỳ và Nam kỳ. Vậy nên bọn xâm lược vẫn quen gọi miền Nam nước ta là xứ Nam Kỳ.

(2) Âm mưu của giặc Mỹ triệt giao thông, cắt đứt liên lạc giữa miền Bắc và miền Nam nước ta, không chi viện được cho nhau thì chúng sẽ thắng được ta.

(3) Trung ương Đoàn thanh niên đã thành lập các đội thanh niên xung phong ở các tỉnh. Trung ương Đoàn trực tiếp lãnh đạo chống âm mưu triệt đường giao thông của giặc Mỹ đề ra.

Xé bốn năm chín (C459) lên đường
Trải bao gian khổ dậm trường hiểm nguy
Băng rừng, vượt núi nề chi
Bom rơi, đạn nổ... Quản gì gian lao ?
Hết suối thăm, lại đèo cao
Quyết tâm, đoàn đã tiến vào Nghệ An
Tới địa phận huyện Nghĩa Đàn ⁽¹⁾
Tiểu đội trưởng Nhạ hân hoan tươi cười ⁽²⁾

Điểm quân đã đủ số người
Trên giao nhiệm vụ kịp thời triển khai
Con đường chiến lược mở dài ⁽³⁾
Thời gian sửa gáp độ vài tháng thôi !

(1) Nghĩa Đàn là một huyện của tỉnh Nghệ An.

(2) Lúc ấy đồng chí Nhạ được phân công là Tiểu đội trưởng chỉ huy một Tiểu đội của đơn vị C459.

(3) Con đường chiến lược được mở tại địa phận tỉnh Nghệ An từ địa phận huyện Nghĩa Đàn qua cầu Giát đến Thái Hòa, xuyên thẳng vào Trường Sơn.

Sửa đường chiến lược này vào giữa lúc máy bay Mỹ oanh tạc rất dữ dội.

*Kế hoạch đã phổ biến rồi
Sao cho tất cả mọi người đều thông ?
Đồng chí Nhạ được phân công
Kiểm tra, đôn đốc việc trong đội mình
Chị rất gương mẫu nhiệt tình
Kiên trì, thẳng thắn phê bình, đấu tranh
Lòng cởi mở, tính hiền lành
Quý thương đồng đội như anh em nhà
Gặp cơn gió táp mưa sa
Máy bay ập đến, vòng ra lượn vào...
Ầm ầm bom thét, đạn gào ⁽¹⁾
Nấp trong hố, ẩn dưới hào có nhau !*

(1) Hàng ngày máy bay Mỹ đến đánh phá rất nhiều lần ác liệt. Nhưng quân dân ta vẫn vững tâm khi ẩn khi hiện để làm trọn nhiệm vụ được giao.

Cùng chung hạt muối, cọng rau ⁽¹⁾
 Đói no san sẻ, ốm đau đỡ dần
 Tả lương, chuyển đạn xa gần ... ⁽²⁾
 Gửi hàng nặng nhẹ góp phần chung lo !
 Kể gì việc nhỏ việc to
 Cắt ngang rừng rậm, lần mò thung sâu
 Bao phen nắng dãi mưa dâu
 Sống cùng đồng đội trước sau vẹn tình
 Đôi khi nhớ đến gia đình
 Nỗi riêng mình, tự lòng mình ngẫm suy
 Thời gian dồn dập trôi đi
 Biết bao nguy hiểm cùng thì vượt qua !
 Con đường được mở rộng ra
 Qua cầu Giát đến Thái Hòa đã thông ⁽³⁾

(1) Thời gian qua Mỹ đánh phá dữ dội, ở chiến trường nào cũng khó khăn về mọi mặt sinh hoạt, thiếu thốn từ hạt muối cọng rau, phải san sẻ nhường nhịn cho nhau.

(2) Cũng có lúc đơn vị Thanh niên xung phong tham gia tải lương, chuyển đạn phục vụ chiến đấu không mệt mỏi.

(3) Cầu Giát, Thái Hòa là những địa danh ở tỉnh Nghệ An, con đường chiến lược mới sửa đi qua những địa danh ấy.

*Quân dân chung sức, góp công
Đoàn thanh niên vẫn xung phong dẫn đầu.*

*Toàn đơn vị đã bình bầu
Đồng chí Nha đạt yêu cầu... không thua !
Được phong “Chiến sĩ thi đua”
Cùng kỳ đại thắng vụ mùa Thu Đông ⁽¹⁾
Chiến công nối tiếp chiến công...
Thua nhiều Mỹ nguy càng lỏng lộn thêm (!)
Đánh ban ngày, đánh ban đêm
Bầu trời cả nước chẳng êm phút nào
Bom gầm rú, đạn thét gào...
Bay ra miền Bắc, lộn vào miền Nam*

(1) Đồng chí Nha được đơn vị bình bầu là “Chiến sĩ thi đua” vào cuối mùa thu 1965 giữa thời kỳ dân ta thu hoạch vụ mùa thu đông đại thắng lợi.

Mỹ dùng “chất độc da cam”⁽¹⁾
Trò vô nhân đạo, cố làm hại ta !...
Những nơi chất độc tung ra
Người cùng cây cối đều là tiêu tan
Một hành động rất dã man
Càng thua, Mỹ lại càng tàn nhẫn hơn !

Lệnh chuyển quân vào Trường Sơn⁽²⁾
Xe bốn năm chín (C459) chẳng sồn lòng son
Lại lợi suối, lại trèo non
Đèo cao cũng vượt, đường mòn cũng qua

(1) Giặc Mỹ thua liên tiếp ở mặt trận miền Nam nước ta thì chúng càng ném bom phá hoại miền Bắc dữ dội không kể ngày đêm. Mỹ còn tàn nhẫn dùng chất độc hóa học màu da cam để hủy diệt cả con người và cây cối, hoa màu của ta. Thật là một hành động vô nhân đạo.

(2) Tháng 9 năm 1965 có lệnh chuyển các đơn vị Thanh niên xung phong vào Trường Sơn, dưới sự chỉ đạo chung của Ban chỉ đạo công trường phụ trách mở đường hai mươi quyết thắng

Nhìn quang cảnh động Phong Nha ⁽¹⁾
Càng thêm hiểu Tổ quốc ta đẹp giàu
Cúc vàng hoa dã thắm màu
Cuối mùa thu, sắp sang đầu mùa đông
Vẫn là “Thanh niên xung phong”
Vẫn làm nhiệm vụ khai thông tuyến đường
Nhận mệnh lệnh rất khẩn trương
Của ban chỉ đạo “Công trường hai mươi” ⁽²⁾
Tiểu đội trưởng Nhạ vui tươi
Phân công từng việc, từng người nghiêm minh
Cùng nhau hăng hái, nhiệt tình
Đón ngày đột khởi công trình đầu tiên

(1) Động Phong Nha là nơi cảnh đẹp nổi tiếng ở thôn Phong Nha xã Sơn Trạch, huyện Bố Trạch tỉnh Quảng Bình.

(2) Ban chỉ đạo công trường hai mươi có quyền chỉ huy việc mở con đường chiến lược “Đường hai mươi quyết thắng” nối vào đường 128 của nước Lào.

Rải quân từ dốc Đồng Tiên ⁽¹⁾
Qua Chà Ang lại vượt lên U Bò ⁽²⁾
Từ Khe Tum lượn cong co ⁽³⁾
Đến Cà Roòng vẫn vòng co kéo dài ⁽⁴⁾
Tinh thần khắc phục dẻo dai
Biết bao địch họa thiên tai dồn vào
Luôn luôn súng thét đạn gào
Máy bay lao đến, vụt nhào lộn qua
Khó khăn chông chướng gây ra
Một là khí hậu, hai là quân lương... ⁽⁵⁾
Ngày đêm hì hục mở đường
Gian lao chẳng quản, gió sương chẳng nề !

(1),(2),(3),(4) Đây là những địa danh nơi trọng điểm trên tuyến đường Hai mươi về phía đông Trường Sơn mà tất cả các đơn vị thanh niên xung phong đã rải quân ra để mở đường. Đại đội 459 cùng góp sức để thi hành nhiệm vụ.

(5) Ở Trường Sơn khí hậu khắc nghiệt. Có hai mùa mưa không rõ rệt, gây ra thiếu thốn nhiều mặt sinh hoạt trong quân ngũ lại còn phải luôn đối phó với giặc Mỹ đến bán phá nữa.

Mùa mưa lũ, nước tràn trề
Thiếu cơm, thiếu muối... chẳng hề kêu ca
Thiếu quần áo, bật tin nhà !.. ⁽¹⁾
Đến mùa khô lại xảy ra nỗi này.

Nước sinh hoạt thiếu hàng ngày
Chia phần tắm giặt, đổi thay áo quần ⁽²⁾
Năm hôm đến lượt một lần
Sức dân giảm sút, da dân xạm đi
Nhưng tinh thần vẫn kiên trì
Khó khăn gian khổ đều thì vượt qua

(1) Ở Trường Sơn lúc ấy bị đánh phá rất ác liệt, nên việc chuyển vận thư tín cũng khó khăn. Vậy nên rất ít nhận được tin của gia đình, quê hương.

(2) Đến mùa khô thì ở Trường Sơn thiếu nước nghiêm trọng. Mọi người phải tiết kiệm nước triệt để, các đồng chí làm việc ở đây cứ 5 ngày được tắm giặt, thay quần áo một lần, cuộc sống thật thiếu thốn vất vả.

Ở Cà Roòng mới hiểu là
Nơi biên giới giữa nước ta - nước Lào ⁽¹⁾
Trường Sơn một dải non cao
Đá chông nghĩa nặng, nước trào ân sâu...
Sức ta đã rải đến đâu
Đều làm núi phải cúi đầu nghe theo !
Chung tay nạy đá, phá đèo;
Giọng hò xen điệu hát chèo ngân vang
Các đơn vị đã sẵn sàng
Qua biên giới Việt, tiếp sang trung Lào ⁽²⁾

(1) Trọng điểm Cà Roòng nằm giữa biên giới Việt - Lào.

(2) Các đơn vị mở đường Hai mươi lăm hết đoạn từ dốc Đổng Tiến đến Cà Roòng ở phía đông Trường Sơn lại tiếp tục sang phía tây Trường Sơn thuộc địa phận trung Lào để làm đường Hai mươi đến trọng điểm "Lum Bùm" gặp đường 128 của Lào là trọn con đường Hai mươi quyết thắng.

*Thăm tình hữu nghị dạt dào ⁽¹⁾
ChămPa mừng hạ bông đào đón xuân ⁽²⁾*

*Ngày qua, tháng lại lần lần
Mấy kỳ trăng tỏ, mấy tuần trăng lu ? ⁽³⁾
Trường Sơn cây cối âm u
Sườn đông lớn vớn sương mù vắt ngang
Đường Hai mươi tiến dần sang ⁽⁴⁾
Sườn tây đá cũng xếp hàng thấp cao...
Từng đơn vị bắt tay vào
Đẵn cây ngã xuống, bới đào đá lên*

(1) Tình hữu nghị Việt Lào gắn bó từ lâu. Việt Miên Lào cùng ở trên bán đảo Đông Dương, trước đây là liên bang Đông Dương.

(2) Hoa Chăm Pa ở Lào nở vào mùa hạ. Hoa đào ở Việt Nam nở đón xuân sang.

(3) Trăng lu: Trăng mờ tối.

(4) Con đường Hai mươi đã mở đến biên giới Việt Lào và sẽ tiến sang tây Trường Sơn thuộc đất nước Lào.

Nói theo đoạn dưới, đoạn trên
Mãi lo phận sự mà quên nhọc nhằn
Cũng đầy nguy hiểm khó khăn:
Máy bay Mỹ vẫn cố săn, cố mò
Đạn bom cỡ nhỏ, cỡ to...
Ngày nào chúng cũng trút cho mấy lần

Thiếu lương thực, thiếu áo quần...
Ốm đau sốt rét dần dần phát sinh ⁽¹⁾
Muối rừng sục, vắt núi rình
Thì nhau làm tội làm tình ngày đêm!
Ăn chẳng ổn, ngủ chẳng êm
Gián nguy từng trái, càng thêm vũng vàng
Cấp trên quyết định rõ ràng
Đồng chí Nhạ phải nghiêm trang chấp hành

(1) Vì giặc luôn bắn phá làm cho giao thông tiếp viện khó khăn nên ở đây bị thiếu thốn về sinh hoạt lại thêm muối rừng, vắt núi hành hạ, ăn ngủ không yên, sinh ra ốm đau bệnh hoạn trong các đơn vị.

*Chuyển sang bộ đội công binh ⁽¹⁾
Làm trung đội trưởng, vẫn sinh hoạt Đoàn
Việc riêng đơn vị lo toan
Nhưng cùng chung một địa bàn tiến quân ⁽²⁾
Đường Hai mươi mở dài dần
Hoàn thành từng đoạn, từng phân đi qua
Đốc vòng vèo của chữ A ⁽³⁾
Hết A mẹ tiếp đến là A con*

*Chênh vênh sườn núi chon von
Khe sâu, vực thẳm, lối mòn đá kê...*

⁽¹⁾Theo quyết định của cấp trên, đồng chí Nhạ lại được chuyển sang đơn vị bộ đội công binh làm Trung đội trưởng B7-C4 - D2 thuộc binh trạm 32. Đoàn 559. Tháng 3-1967 chuyển sang bộ đội.

⁽²⁾Tuy sang đơn vị mới, nhưng đồng chí Nhạ vẫn làm nhiệm vụ cùng địa bàn. Công việc hàng ngày luôn hỗ trợ cùng nhau mở và bảo vệ đường Hai mươi quyết thắng

⁽³⁾Của chữ A ở phía tây Trường Sơn thuộc đất nước Lào. Của chữ A có của A mẹ nối sau là của A con.

Đã vượt khỏi ngằm Ta Lê ⁽¹⁾
 Đèo Phu La Nhích lại kể sau lưng
 Quyết tâm bạt núi, xuyên rừng
 Khó khăn nguy hiểm đã từng trải qua
 Lại tiếp tục vượt Chà Là ⁽²⁾
 Từ Ka Tốc mở thẳng ra Lùm Bùm ⁽³⁾
 Nấp trong cây cối um tùm
 Mà nghe súng giặc đi đùm... bắn theo ⁽⁴⁾
 Beo phen nguy hiểm gieo neo
 Khó khăn gian khổ cùng đều có nhau
 Tình đồng đội, nghĩa dài lâu
 Vui vầy tâm sự những câu chân tình

(1),(2),(3) Ta Lê- Phu La Nhích, Chà Là, Ka Tốc, Lùm Bùm đều là địa danh trọng điểm của đường Hai mươi quyết thắng mở đi qua ở tây Trường Sơn thuộc đất nước Lào.

(4) Trên tuyến đường Hai mươi mở đến đâu đều nguy trang cẩn thận, nhưng giặc Mỹ vẫn cố lòng sực, bắn phá theo.

“...Dẫu mà có phải hy sinh ⁽¹⁾
Dành cho Tổ quốc quang vinh huy hoàng”

Thì chúng ta quyết sẵn sàng !..
Lời ca câu hát lại vang quanh hầm...⁽²⁾

Rừng cây lặng lẽ, âm thầm
Lắng nghe đạn rú, bom gôm... gôm xa...
Từng đoàn xe tải hiện ra
Ngụy trang cẩn mật vượt qua lối này
Có hầm trú ẩn ban ngày ⁽³⁾
Để che mắt lũ máy bay sẵn mồi

(1) Các chiến sĩ vẫn vui đùa cùng nhau ngay ở trên trận địa dù mọi chuyện về hiện tại và tương lai. Câu nói trên đây dựa theo câu thơ: “Quyết tử cho Tổ quốc quyết sinh” vậy.

(2) Trong chiến đấu gian lao nguy hiểm, các chiến sĩ của ta vẫn vui hát làm át tiếng bom, luôn lạc quan yêu đời, là phát tích khái niệm “Tiếng hát át tiếng bom”.

(3) Các đoàn xe tải vẫn có hầm lớn trong rừng cây để ban ngày tránh máy bay địch, ban đêm mới ra đi làm nhiệm vụ.

*Khi màn đêm phủ xuống rồi
Đoàn xe tải lại nối đuôi lên đường
Đổi thay quy luật bất thường ⁽¹⁾
Giấc không hiểu nổi, khó lường thời gian
Âm mưu thâm độc dã man
Quyết tâm Mỹ cố phá tan đường này ⁽²⁾
Chúng dùng đủ kiểu máy bay
Lượn đi vòng lại, từng bầy “quạ đen”*

*Khi lao xuống, khi vọt lên
Âm ầm như sấm vang trên bầu trời*

(1) Ta phải luôn thay đổi kế hoạch, giờ giấc hành quân, gây bất ngờ cho giặc, chúng không nắm được thời gian của ta hoạt động mà ngăn chặn phá hoại.

(2) Giặc Mỹ quyết định phải triệt phá bằng tan con đường “Hai mươi quyết thắng” của ta.

*Liên thanh xả đạn toi bời
Trút bom mìn xuống những nơi nghi ngờ ⁽¹⁾
Không gian xáo lộn hàng giờ
Đá tung, cây đổ chông chơ...đen sì ⁽²⁾
Mỗi khi ngót tiếng âm ì...
Đội công binh lại tức thì hiện ra
Dọn sạch đường đợi xe qua ⁽³⁾
Mỗi ngày ít cũng vài ba chục lần
Phân công giải quyết từng phần
Hàn đường, lấp hố... phải cần khẩn trương
Bom nổ chậm, bom từ trường
Dùng mưu trí phá cho đường ta thông*

(1) Máy bay Mỹ sạo sục tìm những trọng điểm trên đường Hai mươi hê nghi ngờ chỗ nào là chúng bắn phá rồi trút bom, thả mìn xuống vô kể.

(2) Giặc bắn phá dữ dội, tan tác với khói mù đen sịt cả một vùng chúng oanh tạc.

(3) Hàng ngày đội công binh phải luôn bám sát trận địa để phá bom, gom mìn sửa đường lấp hố bom, đợi đêm đến thông đường cho đoàn xe qua cho nên túc trực suốt ngày đêm không rời một phút ở trận địa.

Gỡ mìn lá, mìn tai hồng...
Dọn thu, gom sạch tận trong lối mòn

Một lòng một dạ sắt son
Hễ còn bóng giặc ta còn gian nan
Luôn cùng đồng đội lo toan
Mọi công việc được chu toàn trước sau
Đồng chí Nhạ lại được bầu⁽¹⁾
Nêu gương quyết thắng dẫn đầu thi đua.

Đánh nhanh, Mỹ tưởng ăn thua
Tưởng rằng ngọt; hóa ra chua - cực lòng
Xoay đi, xoay lại nhiều vòng
Trăm mưu ngàn kế cũng không kiếu gì

⁽¹⁾ Đồng chí Nhạ lại được đơn vị bầu là Chiến sĩ thi đua vậy là đã hai lần đồng chí Nhạ đạt danh hiệu này.

Cậy vào “không lực Hoa Kỳ”⁽¹⁾
Hung hăng bắn phá, ra uy, trở tài...
Đánh đàng trong, đánh đàng ngoài
Lặp đi, lặp lại vẫn bài vở xưa
Đạn bom rải xuống như mưa
Hai mươi quyết thắng đường chưa hề gì⁽²⁾

Hoài hơi, bắn chán lại đi
Đội công binh vẫn kiên trì hiên ngang
Luôn luôn trực chiến sẵn sàng
Bên kia giặc bắn; ẩn sang bên này⁽³⁾

(1) Đã giải thích ở phần trên (trang 46)

(2) Đường Hai mươi bảy giờ đã gọi tên mới là đường Hai mươi quyết thắng.

(3) Trong chiến đấu, các chiến sĩ ta rất gan dạ và linh hoạt. Luôn theo dõi địch hành động để tránh né. Chúng bắn phá chỗ này thì ta chạy về phía chỗ kia mà ẩn, để tránh tổn thất, giữ an toàn tính mạng và giữ bí mật

Hễ nghe ngót tiếng máy bay
 Liền xông ra, lại bắt tay sửa đường
 Xung phong gương mẫu, kiên cường
 Đồng chí Nhạ vốn can trường, thông minh
 Dẫn đầu trung đội công binh
 Gian lao chẳng quản, hy sinh chẳng nề !
 Trong quân vui vẻ hả hê
 Chấp hành mệnh lệnh không hề lãng quên
 Quanh vùng biết tiếng, nhớ tên ⁽¹⁾
 Nguyễn Thị Nhạ được nhắc lên nhiều lần
 Là người có nghĩa có nhân
 Vững vàng chiến đấu tinh thần càng cao

(1) Cả vùng nơi đóng quân của đơn vị công binh rất nhiều người biết được tính tình và chí khí chiến đấu của đội trưởng Nguyễn Thị Nhạ. Họ rất quý mến và khâm phục đồng chí Nhạ. Ngọn đèo PaKha -PôNaPha đã mang tên “Đèo Bà Nhạ” từ tháng 12-1967.

Băng qua lửa đạn chiến hào
Tả xung hữu đột, chẳng nao núng lòng ⁽¹⁾
Nhiều hành động rất anh hùng
Nêu cao khí tiết kiên trung sáng ngời
Khi trăng vắng, lúc tối trời
Những nơi men núi, những nơi đường vòng
Cọc tiêu lần lượt đóng xong
Vải dù trắng nỡn như bông, bịt đầu ⁽²⁾
Đoàn xe tốp trước tốp sau
Nhìn hàng tiêu nối đuôi nhau vượt đường
Gặp khó khăn ở chiến trường
Nảy ra sáng kiến bình thường; mà hay
Rời Lùm Bùm chuyển đến đây
Đèo Pa Kha vượt lối này tiện nhanh ⁽³⁾

(1) Tả xung: Đánh sang phía bên trái. Hữu đột: Đánh sang phía bên phải.

(2) Lấy vải dù trắng bịt lên đầu cọc đóng thành hàng để làm cọc tiêu cho đoàn xe biết đường đi trong đêm tối

(3) Lùm Bùm, Pa Kha: Là địa danh ở Trung Lào mà quân ta nhớ đường vận chuyển phải qua những trọng điểm này.

*Cắt đường không phải vòng quanh
Nhân dân Lào rất nhiệt thành giúp ta ⁽¹⁾*

*Mỹ sai “Thần sấm”, “Con ma” ⁽²⁾
Thả bom, bắn phá Pa Kha nhiều lần !...
Bộ đội ta dựa vào dân
Chung tay đánh trả “không quân Hoa Kỳ” ⁽³⁾
Đạn bom nào có ngại chi
Biết đường tránh, chẳng sợ gì máy bay !
Bấm từng phút, tính từng giây
Ban đêm thiếu ngủ, ban ngày thiếu ăn
Trải bao nguy hiểm gian truân
Sức đồng chí Nhạ có phần sút đi*

(1) Tình hữu nghị của ta và Lào rất thắm thiết. Chính phủ và nhân dân hai nước Việt Lào giúp đỡ nhau rất nhiệt tình và chân thành, coi nhau như anh em vậy.

(2) “Thần sấm”; “Con ma” là tên của những máy bay chiến đấu của giặc Mỹ đã chú dấn ở phần trên rồi (thần sấm: F105 - con ma: F4)

(3) “Không quân Hoa Kỳ” cũng như “không lực Hoa Kỳ” cũng đã chú dấn ở phần trên.

*Phải cần bồi dưỡng tức thì
Mặc dầu tình thế cực kỳ khó khăn
Nhưng vì sức khỏe là cần
Cấp trên nhắc nhở nhiều lần; phải nghe ⁽¹⁾
Được ra Bắc trở lại quê
Có xe đơn vị đưa về tận nơi*

*Vào khu điều dưỡng nghỉ ngơi ⁽²⁾
Mấy tuần sau sẽ về chơi thăm nhà*

*Trập trùng núi thăm, non xa
Đường vào vất vả, đường ra nhọc nhằn*

(1) Đã nhiều lần cấp trên cho về phép thăm gia đình nhưng vì tình thế chiến đấu gay gó nên đồng chí Nhà cứ xin ở lại chiến trường không chịu rời nhiệm vụ. Lần này cấp trên quyết định, đồng chí Nhà phải tuân lệnh.

(2) Khi được lệnh trở ra Bắc, đồng chí Nhà phải vào khu điều dưỡng của quân đội bồi dưỡng và điều trị cho sức khỏe ổn định, rồi mới về thăm gia đình.

*Nghỉ ngơi, điều dưỡng mấy tuần
Tình hình sức khỏe có phần khá hơn
Nghĩ lại ngày ở Trường Sơn
Đồng chí Nha nhớ nguồn cơn, sự tình !...
Hôm nay về với gia đình
Tự mình, ôn kỷ niệm mình với quê
Những ngày phiên chợ Kiện Khê ⁽¹⁾
Gánh gồng tấp nập, thuyền kẻ bến sông
Những đêm gió mát trăng trong
Đình Châu Giang ⁽²⁾ mái uốn cong, in hình
Rẽ ngang tới ngõ nhà mình
Bước vào sân cả gia đình ùa ra.*

*Núu vai mẹ, nắm tay cha
Chị em xoắn xuýt, chan hòa tình thân*

(1) Thị trấn Kiện Khê có chợ Kiện, trên bến dưới thuyền rất đông vui.

(2) Đình Châu Giang ở ngay gần nhà đồng chí Nha là ngôi đình cổ kính được xếp vào khu di tích Kiện Sơn.

Họ hàng bè bạn xa gần
Mừng vui niềm nở, ân cần hỏi han ⁽¹⁾
Chuyện chiến đấu, chuyện gian nan
Kẻ lo việc nước, người bàn việc quân
Việc đoàn thể, việc nhân dân
Chuyện vui, vui tiếp hàng tuần vẫn vui !
Đồng chí Nhạ những ngậm ngùi
Nhìn cha mẹ dạ bồi hồi xót thương
Rồi đây muôn vạn dặm trường
Ngón ngang trăm nôi, vấn vương nhiều bề
Biết bao giờ trở lại quê
Để cha mẹ khỏi ử é cõi lòng
Hết đêm nhớ, lại ngày mong
Con chưa đến đáp được công sinh thành ⁽²⁾

(1) Đồng chí Nhạ về tới nhà, cha mẹ cùng chị em, họ hàng làng xóm bè bạn đến thăm hỏi vui mừng khôn xiết luôn hàng tuần. Tuy vui vẻ bề ngoài nhưng trong lòng đồng chí Nhạ thì ngậm ngùi thương cha mẹ cùng chị em và bồn chồn lo lắng về nhiệm vụ ở đơn vị.

(2) Công sinh thành: Công của cha mẹ sinh ra con, rồi lo dạy dỗ cho con thành người có ích.

Vì đất nước còn chiến tranh
Bởi lo nhiệm vụ con đành phải đi
Cực lòng thay ! Lúc chia ly
Tạ từ cha mẹ; hàng mi lệ tràn
Chị em dài thở ngắn than
Nhìn nhau lòng những chứa chan đau buồn
Ngoài trời sấm sập mưa tuôn
Thời gian nghỉ phép hãy còn !... vẫn đi ⁽¹⁾

Bầu trời đặc sịt đen sì
Ngoằn ngoèo chớp giạt âm ì... sấm vang
Nắng mưa trải mấy ngày dằng
Tới Trường Sơn, mới quay sang Trung Lào

(1) Đồng chí Nha được nghỉ phép là 20 ngày. Nhưng ở nhà có 10 ngày thì đồng chí Nha tự nguyện trở về đơn vị.

*Quản chi suối thẳm đèo cao
Đồng chí Nhạ lại trở vào Pa Kha ⁽¹⁾
Đường Hai mươi mới của ta ⁽²⁾
Từ Trường Sơn kéo thẳng ra... nối vào*

*Đường một hai tám (128) của Lào
Là nơi đầu mối chuyển giao thông đường ⁽³⁾
Thâu đêm rầm rập chiến trường
Đoàn xe vận tải băng rừng vượt qua
Bọn giặc Mỹ phát hiện ra
Xác định tọa độ đặt là mục tiêu*

(1) Đồng chí Nhạ trả phép rồi về ngay đơn vị của mình vẫn đang ở gần đèo Pa Kha (Lào).

(2) Đường “Hai mươi quyết thắng” mới làm xong, cho nên có người vẫn gọi là “Cung đường Hai mươi mới”.

(3) Đường “Hai mươi quyết thắng” của ta mới làm nối liền vào đường 128 của Lào, ta phải dùng đường này để nối liền giao thông Bắc Nam. Các đoàn xe tải chở hàng chi viện cho chiến trường miền Nam của ta đều phải đi qua đường này.

*Kể chi trưa sớm tối chiều
Suốt ngày đánh chẳng biết bao nhiêu lần
Máy bay sục, máy bay săn
Tốp cao, tốp thấp, tốp gần, tốp xa...
Quăng bom xuống, bắn đạn ra
Núi đồi rung chuyển, cửa nhà tiêu tan
Gặp bao nguy hiểm gian nan
Đồng chí Nhạ vẫn bền gan, vững lòng ⁽¹⁾
Trải qua nhiều đợt tấn công
Trung đội trưởng Nhạ xung phong đi đầu*

(1) Trước mọi nguy nan, đồng chí Trung đội trưởng Nhạ vẫn kiên cường xung phong, gương mẫu đi đầu trong mọi trường hợp, mọi nhiệm vụ của đơn vị.

*Đội viên dũng cảm theo sau ⁽¹⁾
Nói gương chị Nhạ cùng nhau tiến vào
Dưới làn bom đạn ào... ào...
Nấp trong hố, ẩn dưới hào tránh qua
Ngột bom đạn, lại xông ra
Rất là anh dũng, rất là hiên ngang ⁽²⁾
Sửa thông đường để xe sang
Quyết tâm chiến đấu, sẵn sàng hy sinh !
Ngờ đâu ! Giặc Mỹ cố tình
Đốc toàn lực, bất thành linh hiện ra*

(1) Ở đơn vị chiến đấu, các chiến sĩ rất tin yêu trung đội trưởng Nhạ, vì lúc nào đồng chí Nhạ cũng hành động rất anh hùng, khiến các chiến sĩ noi theo những hành động của đồng chí Nhạ.

(2) Hễ có đoàn xe tải bị chặn ách đường, thì đội công binh của đồng chí Nhạ quyết tâm làm thông đường các xe không hề hy sinh gian khổ.

*Chặn đoàn xe tải của ta
Bom tung, đạn rú, thật là inh tai
Tốp máy bay bé năm hai (B52)
Bắt đầu rải thảm từ ngoài vào trong
Đồng chí Nhạ liền xung phong ⁽¹⁾
Dẫn đầu năm chiến sĩ cùng xuất quân*

*Dốc hết sức, chẳng ngại ngần
Phá bom nổ... Đẩy bom vùn xuống khe... ⁽²⁾*

(1) Tối ngày 28 tháng 12 năm 1967. Giặc đem B52 đến rải thảm bom tọa độ 200 xe bị tắc đường. Lập tức đồng chí Nhạ xung phong đi phá bom cứu xe và 5 chiến sĩ cũng xung phong đi theo.

(2) Bom nổ chậm thì đẩy vùn xuống khe núi, phá bom nổ liền.

*Quyết tâm, cố cứu đoàn xe
Bê năm hai (B52) lại về về vây quanh
Rải bom bắn phá tan tành
Khói mù lấp cả trời xanh một vùng*

*Giữa trong đêm tối mịt mù
Nêu cao khí tiết hào hùng, kiên trinh ⁽¹⁾
· Đồng chí Nhạ đã hy sinh !...
Hết lòng vì nước, tận tình vì dân
Mới hơn hai chục tuổi xuân ⁽²⁾
Tuổi đời còn trẻ tinh thần lại cao*

(1) Đồng chí Nhạ chưa xây dựng gia đình riêng, còn trinh tiết.

(2) Đồng chí Nhạ sinh năm 1945, hy sinh 1967. Vậy là mới 22 tuổi đời. Hy sinh ngày 28 tháng 12 năm 1967.

Vì Tổ quốc, vì đồng bào
Đã đem chữ Hiếu dồn vào chữ Trung ⁽¹⁾
“Huân chương Đệ nhất chiến công”
Được Đảng, Nhà nước tặng phong trước rồi
Tinh thần sống với đất trời
Một trang tiết liệt sáng ngời núi sông

(1) Hy sinh cứu nước là Trung nhưng chưa làm tròn chữ Hiếu với cha mẹ. Như vậy là dồn cả chữ Hiếu vào cùng chữ Trung để phụng sự Tổ quốc.

Lại được Nhà nước truy phong
Bảng ghi danh hiệu “Anh hùng vũ trang”⁽¹⁾
Gia đình, nội ngoại vẻ vang
Quê hương vinh dự, bảng vàng ghi tên
Sưu tâm, lựa vận viết lên
Theo tư liệu, chẳng kể thêm được dài
Quản chi thiên trí, thô tài⁽²⁾
Mà xin kết luận bằng bài thơ nôm !

(1) Ngày 6-11-1978 truy tặng Anh hùng lực lượng vũ trang nhân dân.

(2) Trí nông cạn, tài thô kệch quê mùa..

Thơ rằng:

Tấm gương tiết liệt rạng quê mình
Nhân kiệt sinh ra bởi địa linh
Bia đá khắc "Tinh thần bất tử"
Bảng vàng ghi "Trí dũng hy sinh"
Ngàn thu còn nhớ lời: Trung, Hiếu
Muôn thuở không quên chữ: Tiết, Trinh
Lẫm liệt anh hùng danh sáng chói
Dấu son in đậm nét quang vinh.

... Con đường này là niềm tự hào của thế hệ trẻ Việt Nam trong thời kỳ chiến tranh chống Mỹ. Từ ngày đội TNXP Hà Nam bỏ nhất cuộc đầu tiên xuống Phong Nha đến ngày giải phóng miền Nam đã thấm đẫm biết bao mồ hôi và máu các chiến sỹ. Tất cả các đơn vị thuộc Bình trạm 14 đều là các đơn vị anh hùng; D781, D33, D335, D52 và đội TNXP 25 Hà Nam, trong đó có C459 cùng với các anh hùng cả nước yêu thương như Nguyễn Phong Lưu, Vũ Tiến Đê, Khúc Văn Lương, Nguyễn Thị Nhạ, Nguyễn Thị Vân Liễu...

Những người con của quê hương Hà Nam đi chiến đấu năm xưa, nay vinh dự tự hào có một truyền thống vẻ vang đem về kính dâng lên đất mẹ anh hùng. Khi đến đường 20, Đại tướng Võ Nguyên Giáp thân phục nói: “Đường 20 thực sự là kỳ tích, kỳ quan. Tuổi trẻ đường 20 đã làm nên một con đường huyền thoại...” Thuở sinh thời Bác Hồ đã gửi lẵng hoa và tình cảm xúc động đến cán bộ, chiến sỹ đội 25. Bác Tôn cũng gửi lẵng hoa, trao tặng hàng trăm huân, huy chương. Ngày 7 tháng 6 năm 1972, Đội TNXP 25 Hà Nam được Đảng, Nhà nước tặng danh hiệu cao quý “Đội 25 TNXP anh hùng”.

Ngẫm nghĩ cho cùng thì nhất cuộc đầu tiên đã không chỉ khai sinh ra con đường huyền thoại, một thời kỳ huyền thoại - mà nó đã góp phần khai tử cho giấc mộng xâm lăng của Đế quốc Hoa Kỳ...

5-7-2001

Trích hồi ký của **PHAN ĐÌNH DO**

LỜI CẢM ƠN

Đáp ứng lòng nhiệt tình của tác giả Hồ Nam, Hội Văn học Nghệ thuật Hà Nam đã tiến hành tổ chức thực hiện công tác biên tập, chuẩn bị ấn hành và chịu trách nhiệm xuất bản truyện thơ Gương tiết liệt anh hùng Nguyễn Thị Nhạ để thiết thực chào mừng những ngày lễ lớn trong năm 2004 và 2005..

Đây là việc làm có ý nghĩa thực hiện đạo lý uống nước nhớ nguồn, để các thế hệ tiếp sau noi gương nữ liệt sĩ Anh hùng lực lượng vũ trang nhân dân Nguyễn Thị Nhạ, cùng phát huy truyền thống yêu nước và cách mạng của Đảng và nhân dân ta. Trong quá trình thực hiện nhiệm vụ, Hội Văn học Nghệ thuật Hà Nam đã nhận được những tấm lòng ân nghĩa đối với nữ liệt sĩ Anh hùng của các cơ quan Đảng và chính quyền các cấp, các nhà chuyên môn, các doanh nghiệp và các quý vị đã tận tình hỗ trợ cho cuốn sách được hoàn thành.

NAY XIN ĐƯỢC TRÂN TRỌNG CẢM ƠN:

- Huyện uỷ - Hội đồng nhân dân - Ủy ban nhân dân huyện Thanh Liêm - Hà Nam.

- Ông Nguyễn Hữu Mạnh - Dược sỹ - Cử nhân Kinh tế - Chủ tịch HĐQT kiêm Giám đốc Công ty cổ phần Dược phẩm Hà Nam.

- Ông Lê Mạnh Hồng - Trưởng phòng Văn hoá Thông tin - Thể thao huyện Thanh Liêm.

- Hợp tác xã dịch vụ nông nghiệp Tây Hà, thị trấn Kiện Khê.

- Hợp tác xã dịch vụ nông nghiệp Đông Hà, thị trấn Kiện Khê.

- Chi bộ Đảng và nhân dân tiểu khu Châu Giang thị trấn Kiện Khê.

- Công ty TNHH Xuân Trường.

- Ông Trịnh Văn Đức - Tổ trưởng tổ hợp vận chuyển vật liệu xây dựng Kiện Khê.

- Ông Vũ Mạnh Thắng - Tổ trưởng tổ hợp sản xuất chế biến bột đá Kiện Khê.

- Ông Trần Tiến - Giám đốc Công ty TNHH sửa chữa ô tô Nga - Nhật - Hàn Quốc tại Ba Đa, phường Quang Trung, thị xã Phủ Lý, Hà Nam.

- Cùng các cơ quan và những quý vị khác.

*Kính mong nhận được những ý kiến
đóng góp xây dựng!*

HỘI VĂN HỌC NGHỆ THUẬT HÀ NAM

MỤC LỤC

* Lời giới thiệu	5
* Người nữ đảng viên tuổi trẻ anh hùng	7
* Cái nôi của người anh hùng	11
* Gương tiết liệt	19
* Trích hồi ký Trường Sơn	91
* Lời cảm ơn	93

GUƠNG TIẾT LIỆT

ANH HÙNG NGUYỄN THỊNH

Truyện thơ của Hà Nam

HỘI VĂN HỌC NGHỆ THUẬT HÀ NAM

230 - Đường Trường Chinh - T.X Phủ Lý

ĐT: (0351) 852690 - (0351) 850714

CHịu TRÁCH NHIỆM XUẤT BẢN

DƯƠNG THANH NGHỊ

BIÊN TẬP: NGUYỄN AN NINH

TRANH TƯỢNG BÌA 1 VÀ MINH HOẠ: ĐỒ KÍCH

TRÌNH BÀY VÀ SỬA BẢN IN: TRẦN TUẤN ĐẠT

ẢNH: NGUYỄN VĂN NHUẬN

In tại Nhà In Hà Nam

Số lượng 1.000 cuốn, khuôn khổ 13x19 (cm)

Giấy phép xuất bản số 958/QI.NV-VIIIIT ngày 02/12/2004

Do Sở Văn hóa - Thông tin Hà Nam cấp.

In xong và nộp lưu chiểu tháng 12 năm 2004.